

Crematie: Hoe denkt God erover?

door David W. Cloud, <http://www.wholesomewords.org/etexts/cloud/cremation.html>.

Eerst gepubliceerd 10-1-1998; update 9-3-2010

Alle Schriftaanhalingen komen uit de Statenvertaling (1977 of HSV)
Vertaling en plaatje door M.V.

In een boek over christelijke begrafeningen geeft een schrijver het volgende advies met betrekking tot crematie:

“Persoonlijk kan de bedienaar al dan niet akkoord gaan met zulke procedure. Privé is hij vrij om gelijk welke opinie te hebben. Maar officieel moet hij een open geest behouden. In de christelijke religie is er niets dat crematie afkeurt of begraving vereist”.

Is dit een gezond advies? Is crematie een kwestie van christelijke vrijheid? Op sommige plaatsen is de grond zo schaars dat begrafenisplaatsen erg duur zijn, en in sommige gevallen zijn er inspanningen bij de overheden om begraving te ontmoedigen en crematie te verkiezen. Dat dit een acuut probleem is geworden in Singapore, wordt aangetoond in volgende officiële verklaring door de “Bible Presbyterian Church of Singapore” in mei 1987:

1. Er is een toenemend aantal crematies in Singapore, zelfs onder christenen.
2. Het is evident dat onze overheid crematie verkiest door het verbeteren van de bestaande crematoria en columbaria, en door de kostprijs voor begraving te verhogen terwijl de kosten voor crematie laag worden gehouden.
3. Sommige niet-presbyteriaanse pastors hebben gesproken en geschreven ten voordele van crematie en hebben crematies gecelebreerd terwijl sommige niet-presbyteriaanse kerken zelfs columbaria gebouwd hebben.
4. Zij die voor crematie zijn beweren dat dit hygiënischer, properder en goedkoper is.
5. Zij zien crematie als een gepaste vorm van lijkbezorging.
6. Crematie lost het probleem op van te onderhouden begraafplaatsen en dit is in overeenstemming met het beleid van landgebruik van de overheid (*Far Eastern Beacon*, juli 1987, p. 4).

In het licht van deze situatie heeft de Bible Presbyterian Church of Singapore een duidelijk en aanbevelenswaardig standpunt voor het Woord van God en tegen de praktijk van crematie – zie <http://www.wholesomewords.org/resources/crematosp.html> .

Crematie neemt toe in de westerse wereld

Het aantal crematies neemt drastisch toe. [De cijfers die br. Cloud hier opgeeft staan voor de V.S. en Canada en zijn wat gedateerd (Ik neem ze daarom niet op). In Europa is de toename evenzo bijzonder sterk toegenomen. Cijfers voor België (<http://www.funebra.be/nl/page/269/begraven-of-cremeren-wat-kiest-u>): “In 2010 zijn in België 50.809 personen gecremeerd. Dat zijn er ca. 1.500 meer dan in 2009. In de periode 2000-2010 is het aantal crematies in ons land met 42 % toegenomen ... Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kent evenwel het grootste aantal crematies per inwoner: twee derde van de overleden personen (67,3 %) wordt er gecremeerd. In Vlaanderen kiest ruim de helft voor crematie (56 %) en in Wallonië zijn dat bijna drie op de tien personen (28 %)”. M.V.J.]

Volgens de coverstory in de 5 december 1995 uitgave van *USA Today* valt de toenemende acceptatie van crematie samen met een terugval van “religieuze barrières voor crematie”. Het is interessant dat dit seculiere nieuwsblad de connectie opmerkte tussen religie en crematie. De lijkbezorging is een religieuze zaak. Iemands geloof zal zulke keuzes bepalen. Historisch gezien was begraving een

getuigenis van geloof in de lichamelijke opstanding, terwijl crematie werd toegepast onder hen, zoals hindoes, die de lichamelijke opstanding ontkennen en die in reïncarnatie geloven. Historisch gezien was het ook zo dat waar ook het Evangelie van Jezus Christus werd aangenomen, heidense praktijken zoals crematie werden afgewezen. De toename van crematie in de Noord-Amerikaanse maatschappij ging parallel met de grootschalige afwijzing van de Bijbel in deze maatschappij. En naarmate het paganisme een grotere greep krijgt op Amerikaanse en Canadese harten, wordt crematie in toenemende mate populair. [Dit is evenzo waar in Europese landen; M.V.]

De methode van crematie in het Westen

Het volgende komt uit *USA Today* 5 december 1995:

“Het ongeveer drie uur durende proces van lichaamsverbranding en vermalen tot kleine fragmenten gebeurt vaak uit het zicht van de nabestaanden. Het lichaam, meestal gekleed maar ontdaan van juwelen, schuift in een steenoven die gelijk op een grote bakoven.

“Pacemakers worden verwijderd vermits hun batterij kan exploderen bij hoge temperaturen. Siliconen-borstimplantaten, die niet verwijderd worden, creëren problemen omdat de siliconen [ontploffen en] vaak blijven plakken op de menselijke overblijfselen.

“De met gas of stookolie brandende ovens worden verhit tot 1.700 graden. Alhoewel vaak as genoemd, zijn de overblijfselen in feite beenfragmenten. Ze worden op de bodem van oven bij elkaar gebracht met een grote schoffelachtige schraper, en dan in een container gebracht om af te koelen. Alle grotere stukken, zoals metalen tand- of heupprothesen, of interne metaalfixaties, enz., worden verwijderd.

“Alles wordt vermalen tot kleine stukjes. Het hele proces neemt ongeveer drie uur in beslag. Het resultaat is ongeveer 3 kg overblijfselen, compact genoeg om in een schoendoos te passen”.

Om de volgende redenen zijn wij ervan overtuigd dat de praktijk van crematie door Gods volk zou moeten afgewezen worden:

Crematie heeft een heidense oorsprong en heidens doel

Crematie, zoals zojuist beschreven en vandaag gepraktiseerd in de meer technisch geavanceerde landen, heeft niet langer de fysische gruwelijkheid die geassocieerd wordt met crematies die uitgevoerd worden in de minder ontwikkelde delen van de wereld. De moderne methode, zoals we gezien hebben, omvat het gebruik van een buitengewoon hete oven die het lichaam snel reduceert tot as, en het hele proces gebeurt buiten het zicht van de nabestaanden en het publiek.

Niet zo in plaatsen zoals Zuid-Azië, waar wij bijna 20 jaar hebben geleefd en gediend. Enig christen die bij de “heilige” rivier Bagmati in Kathmandu, Nepal, zou staan, en de verbranding van een lichaam van een hindoe en de heidense rituelen zou observeren, zou terstond met afkeer de gedachte verwerpen dat dit acceptabel zou kunnen zijn als christelijke praktijk.

Enkele jaren geleden stond ik vlakbij een brandend lichaam, samen met een zendeling uit Singapore en zijn vrouw, die ons bezochten. Het hoofd was reeds onherkenbaar verbrand en de schedel scheurde open wegens de interne druk door de hitte van het vuur. De onderste ledematen en voeten waren ongeschroeid omdat ze uitstaken uit de stapel brandend hout. De professionele hindoe-stokers duwden af en toe het lichaam met een pook om elk deel in het vuur te duwen. De beenderen trokken samen en ploften; de lichaamsorganen bakten en de sappen sisten in de intense hitte.

Mijn vrouw, een verpleegster met werkervaring bij melaatsen in een hospitaal in een erg afgelegen deel van Azië en in een intensive care unit in de V.S., stond op een afstand mee te kijken samen met een vriendin naar het gruwelijke zicht, en wilde niet dichterbij komen. De lucht was over honderd meter of meer gevuld met de onmiskenbare, maagomkerende stank van brandend menselijk vlees. Wanneer het vuur uitgebrand was werd het grootste deel van het lichaam, de assen en overblijvende ledematen de rivier in geschoven.

Zou u uw geliefden zo behandelen? Is dit een acceptabele christelijke praktijk? Nee, crematie is een heidense praktijk. Het is van heidense oorsprong en dient een heidens doel. Waarom cremieren hindoes en die andere heidense religies? Het heeft een connectie met hun geloof in reïncarnatie.

Er is niets christelijks aan crematie. De praktijk komt uit het afgodische, christusloze heidendom

Gods volk heeft altijd begraving geïmplementeerd

Laat me een bezwaar beantwoorden dat vaak geopperd wordt. Het bezwaar is: “Ja, Gods volk in de Bijbel praktiseerden begraving. Het voorbeeld is duidelijk daar. Maar zijn wij ertoe gebonden deze voorbeelden te volgen; het zijn toch geen directe geboden?!” Het antwoord wordt gegeven in Romeinen 15:4: “Want alles wat eertijds geschreven is, is tot onze onderwijzing eerder geschreven ...”. En eveneens in 1 Korinthiërs 10:11 lezen we: “Al deze dingen nu zijn hun overkomen als voorbeelden voor ons, en ze zijn beschreven tot waarschuwing voor ons, over wie het einde van de eeuwen gekomen is”. In deze passages vertelt God ons dat we zowel de bijbelse voorbeelden dienen te volgen als de directe instructies van de Bijbel.

Hierna slechts enkele voorbeelden.

Abraham werd begraven (Genesis 25:8-10)

Sara werd begraven (Genesis 23:1-4)

Rachel werd begraven (Genesis 35:19-20)

Izaäk werd begraven (Genesis 35:29)

Jakob werd begraven (Genesis 49:33; 50:1-13)

Jozef werd begraven (Genesis 50:26; [Jozua 24:32])

Jozua werd begraven (Jozua 24:29-30)

Eleazar werd begraven (Jozua 24:33)

Samuël werd begraven (1 Samuël 25:1)

David werd begraven (1 Koningen 2:10)

Johannes de Doper werd begraven (Mattheüs 14:10-12)

Ananias en Saffira werden begraven (Handelingen 5:5-10)

Stefanus werd begraven (Handelingen 8:2)

Zelfs wanneer begraving moeilijk was

Zelfs in moeilijke omstandigheden praktiseerde Gods volk in oude dagen begraving. Bijvoorbeeld: Jozefs lichaam werd 400 jaar in Egypte gehouden en daarna meegenomen in de 40 jaren wildernis-omzwerving voordat hij begraven werd in het Beloofde Land. We lezen hierover in Genesis 50:24-25; Exodus 13:19 end Jozua 24:32.

Hoe eenvoudiger zou het voor de Israëlieten geweest zijn Jozef te cremëren en daarna zijn assen mee te nemen in een pot! Maar zij weigerden dit te doen. Jozef, een volgeling van de ene ware God, een man die vooruit zag naar de lichamelijke opstanding, werd een eerbare begrafenis gegeven. Uit dit belangrijke voorbeeld leren we dat, zelfs als crematie goedkoper en gemakkelijker is dan begraving, dit toch moet afgewezen worden, net zoals de Israëlieten een goedkopere en eenvoudigere manier afwezen om Jozef in het Beloofde Land te begraven.

Begraving ziet vooruit naar de opstanding

“Want wij weten dat heel de schepping gezamenlijk zucht en gezamenlijk in barensnood verkeert tot nu toe. En dat niet alleen, maar ook wijzelf, die de eerstelingen van de Geest hebben, ook wij zelf zuchten in onszelf, in de verwachting van de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing van ons lichaam” (Romeinen 8:22-23). Zie ook 1 Korinthiërs 15:20-23; 2 Korinthiërs 5:1 en 1 Korinthiërs 15:51-57.

De reden waarom Gods volk altijd nauwgezet begraving praktiseerde is niet moeilijk te begrijpen. Wij geloven in een lichamelijke opstanding. Ja, het begraven lichaam zal na verloop van tijd desintegreëren. Er zijn gevallen waarbij christenen op een manier stierven die begraving onmogelijk maakte: in een zinkend schip, in een huisbrand, enz. Maar als het mogelijk is begraven wij. Waarom die moeite? Omdat het onze zekere hoop is dat hetzelfde individu zal opstaan in hetzelfde lichaam, alleen veranderd: in onvergankelijkheid en heerlijkheid.

Het fysieke lichaam wordt het zaad van het opstandingslichaam genoemd. Wanneer geplant, ontbindt een zaad en een nieuwe plant komt daaruit voort. De Bijbel gebruikt dit beeld om de opstanding te illustreren.

“Maar, zal iemand zeggen, hoe worden de doden opgewekt en met wat voor lichaam komen zij terug? 36 Dwaas, wat u zaait, wordt niet levend, als het niet gestorven is. 37 En wat u zaait, daarvan zaait u niet het lichaam dat worden zal, maar een kale graankorrel, al naar het voorvalt, van tarwe of van een van de andere graansoorten. 38 God echter geeft daaraan een lichaam zoals Hij heeft gewild, en aan elk van de zaden zijn eigen lichaam. 39 Alle vlees is niet hetzelfde vlees, want het vlees van mensen is verschillend, en het vlees van dieren is verschillend, en dat van vissen is verschillend, en dat van vogels is verschillend. 40 En er zijn hemelse lichamen en er zijn aardse lichamen, maar de heerlijkheid van de hemelse is verschillend, en die van de aardse is verschillend. 41 De glans van de zon is verschillend, en de glans van de maan is verschillend, en de glans van de sterren is verschillend, want de ene ster verschilt in glans van de andere ster. 42 Zo zal ook de opstanding van de doden zijn. Het lichaam wordt gezaaid in vergankelijkheid, het wordt opgewekt in onvergankelijkheid. 43 Het wordt gezaaid in oneer, het wordt opgewekt in heerlijkheid. Het wordt gezaaid in zwakheid, het wordt opgewekt in kracht. 44 Een natuurlijk lichaam wordt gezaaid, een geestelijk lichaam wordt opgewekt. Er is een natuurlijk lichaam en er is een geestelijk lichaam” (1 Korinthiërs 15:35-44).

Merk op dat de apostel diegenen antwoord geeft die zich afvragen hoe het mogelijk is voor God om een ontbonden lichaam opnieuw op te wekken. De terminologie die de Heilige Geest gebruikt in deze passage is die van de landbouw: het zaaien. De landbouwer vernietigt het zaad niet; hij plant het in de grond, en daarna komt uit het vervallend zaad het nieuwe leven voort. Zo is het ook met de begrafenis en opstanding. Wanneer we een christengeliefde begraven, planten wij zijn lichaam als zaad voor de opstanding van dat lichaam! Het is een krachtig getuigenis van ons onwankelbaar geloof in Gods Woord met betrekking tot de belofte van lichamelijke opstanding.

Contrast hiermee het heidendom. Zij hebben zo geen kennis of hoop. De hindoes en boeddhisten, bijvoorbeeld, geloven in reïncarnatie. Ja, zij geloven in een menselijke ziel die onderscheiden wordt van het lichaam, maar zij geloven niet dat de ziel, eens vertrokken uit het lichaam door de dood, zal opgewekt worden in enige relatie tot het eerste lichaam. Zij geloven dat de ziel gereïncarneerd zal worden in een totaal ongerelateerd lichaam, of in een niet-fysische sfeer van bestaan.

Hadden zij die begraven werden in het Oude Testament enige kennis van de opstanding? Ja, Gods volk had enige kennis van een lichamelijke opstanding vanaf de vroegste dagen. Het boek Job wordt algemeen beschouwd als zijnde het oudste boek van de Bijbel. In het boek Job wordt geen melding gemaakt van Israël, Jeruzalem, het Beloofde Land, de tempel of het Joodse koninkrijk, en het is hoogst waarschijnlijk dat Job een Godvrezend man was die leefde in de dagen vóór Abraham. Maar we zien in Job 19:25-27 dat deze oude man van God een grondige kennis had van de lichamelijke opstanding:

“Ik weet echter: mijn Verlosser leeft, en Hij zal ten laatste over het stof opstaan. 26 En als zij na mijn huid dit doorknaagd hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen. 27 Ik zelf zal Hem aanschouwen, en mijn ogen zullen Hem zien, niet een vreemde; mijn nieren bezwijken van verlangen in mijn binnenste”.

Gods volk heeft zijn doden altijd begraven met deze prachtige hoop die brandde in hun hart. “Wij zullen die broeder of zuster opnieuw zien in datzelfde lichaam, enkel veranderd: verheerlijkt!” Halleluja! Enkel door de dood en het gestorte bloed van onze Heer en Redder Jezus Christus kunnen wij deze zekere hoop hebben. Op het kruis heeft Hij op Zich de straf gedragen voor onze zonden, Hij droeg onze zonden naar het graf, en stond opnieuw op in eeuwige triomf, drie dagen later. Wanneer iemand zijn zondigheid grondig tegenover God erkent, zich bekeert (zijn geest verandert en verlangt om zich af te keren van zijn zondig, eigenwillig leven) en Jezus Christus ontvangt als zijn of haar Heer en Redder, dan is de zondesschuld betaald en eeuwig leven en heerlijkheid wordt beloofd van God de Vader. Een deel van deze erfenis in Christus is het verheerlijkte opstandingslichaam.

God Zelf praktiseert begraving

Een andere reden dat begraving Gods wil is voor Zijn volk wordt gezien in het feit dat God Zelf Mozes begroef: “Zo stierf Mozes, de dienaar van de HEERE, daar in het land van Moab, overeenkomstig het woord van de HEERE. 6 En Hij begroef hem in een dal in het land van Moab, tegenover Beth-Peor. En niemand weet waar zijn graf is, tot op deze dag” (Deuteronomium 34:5-6).

Crematie is een teken van Gods vloek

Doorheen de Bijbel wordt de destructie van een menselijk lichaam, of een object, gebruikt als een teken van goddelijke toorn. Beschouw enkele voorbeelden:

Het voorbeeld van Sodom and Gomorra (2 Petrus 2:6)

Het voorbeeld van Nadab and Abihu (Leviticus 10:1, 2)

Het voorbeeld van de mannen die rebelleerden met Korach (Numeri 16:35)

Het voorbeeld van de afgoden (Exodus 32:20; Deuteronomium 7:25; 2 Koningen 10:26; 1 Kronieken 14:12)

Het voorbeeld van boeken over magie (Handelingen 19:18-19)

Het voorbeeld van ongeredden die geworpen worden in de poel van vuur voor eeuwige bestrafing (Openbaring 20:15)

Het was een oneer wanneer een mens niet begraven werd

Een sleutelvoorbeeld hiervan is Izebel die, wegens haar kwaadaardigheid, door honden werd opgegeten (1 Koningen 21:23-24). Andermaal lezen we over de Midianieten:

“Doe met hen als met Midian, als met Sisera, als met Jabin aan de beek Kison: zij zijn weggevaagd te Endor, zij zijn geworden tot mest op de aardbodem” (Psalm 83:10-11).

Het lichaam behoort God toe; het is niet van ons zodat wij het niet mogen verbranden

“Of weet u niet, dat uw lichaam een tempel is van de Heilige Geest, Die in u is en Die u van God hebt ontvangen, en dat u niet van uzelf bent? U bent immers duur gekocht. Verheerlijk daarom God in uw lichaam en in uw geest, die van God zijn” (1 Korinthiërs 6:19-20).

Als iets niet van mij is, en slechts geleend van zijn rechtmatige eigenaar, heb ik zeker niet het recht om het te vernietigen. Als de eigenaar zijn eigen bezitting vernietigt, dan is dat zijn zaak, maar zoiets kan niet beslist worden door de ontlener. Dit kan ook gezegd worden van de dood en het lichaam van een christen. Het lichaam is niet van ons zodat wij het niet mogen verbranden. Als God toestaat dat een christen omkomt bij een huisbrand, dan is dat Zijn prerogatief. Maar de christen heeft niet de vrijheid om zijn eigen lichaam te verbranden. Romeinen 14 zegt:

“Want als wij leven, leven wij voor de Heere en als wij sterven, sterven wij voor de Heere. ... wij zijn van de Heere” (Romeinen 14:8).

God heeft crematie duidelijk een overtreding genoemd

“Zo zegt de HEERE: Vanwege drie overtredingen van Moab, ja, vanwege vier, zal Ik er niet op terugkomen, omdat hij de beenderen van de koning van Edom tot kalk verbrand heeft” (Amos 2:1).

De Heer Jezus werd begraven, en Hij is ons grote voorbeeld

“Zij namen dan het lichaam van Jezus en wikkelden het in linnen doeken, met de specerijen, zoals het de gewoonte van de Joden is bij het begraven ... Daar nu legden zij Jezus” (Johannes 19:38-42).

Net zoals de Heer Jezus Christus werd begraven in de zekerheid dat Hij weer zou opstaan (op de derde dag), evenzo hoort de christen begraven te worden in de zekerheid van zijn toekomstige opstanding. Afwezig te zijn van het lichaam betekent aanwezig te zijn bij de Heer, zoals de apostel getuigde (2 Korinthiërs 5:8; Filippenzen 1:21-23). Het lichaam zonder de geest is dood (Jakobus 2:26). Het dode lichaam slaapt in het graf terwijl de verlorene ziel in heerlijkheid wacht op de grote opstandingsdag.

In het licht van bovenstaande bijbelse feiten blijkt de uitdrukking: “In de christelijke religie is er niets dat crematie afkeurt of begraving vereist” onwaar te zijn. Uiteraard kunnen wij mensen geen begraving opleggen, en wij weten dat de manier van lijkbezorging niemands opstanding aantast, maar wij geloven dat deze dingen belangrijk zijn, en we zijn ervan overtuigd dat christelijke leiders en Gods volk deze waarheden zouden delen in de kerk en met vrienden. In deze dagen van wijdverspreide afvalligheid en leerstellige verwarring is een heldere stem nodig betreffende alle zaken van bijbelse leer.

Laat dit het christelijke getuigenis zijn: als ik sterf voordat Christus wederkeert, leg mijn lichaam dan te rusten in een stille slaap in afwachting van die opstandingsdag; behandel me a.u.b. niet zoals de heidenen hun nabestaanden behandelen.

Wat als mijn geliefde reeds gecremeerd werd?

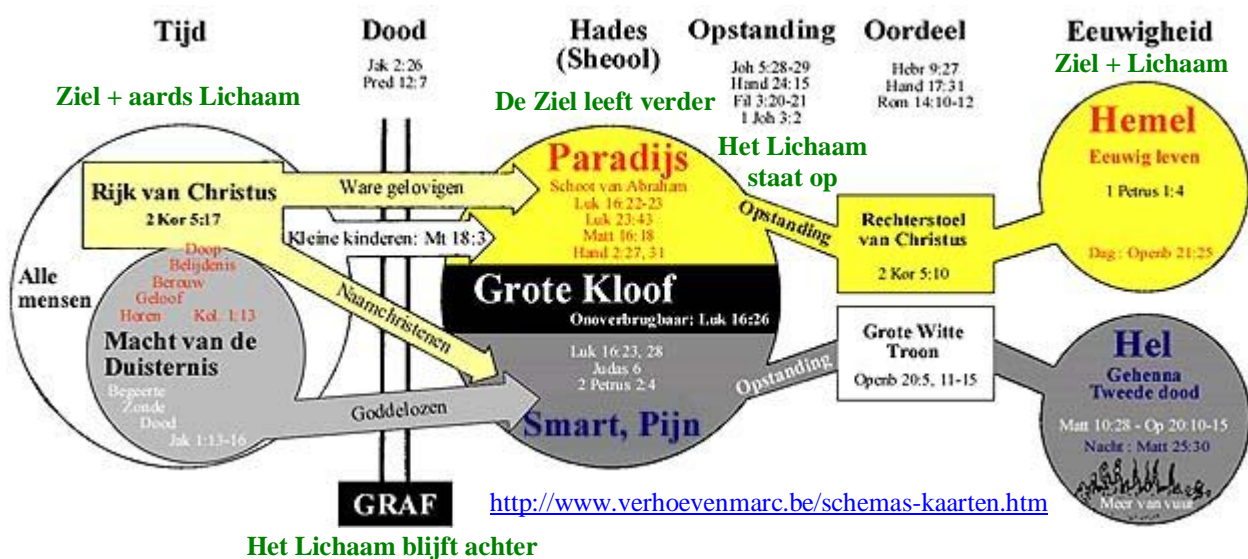
Vele oprechte christenen hebben mij benaderd na het lezen van dit boek of louter naar het zien van de titel op het schutblad, en hebben hun grote bezorgdheid geuit over de status van hun geliefden die reeds gecremeerd werden.

Ik herinner deze vrienden er altijd aan dat de manier van lijkbezorging geen eeuwige consequenties heeft. Terwijl wij sterk geloven dat crematie tegen de Schrift ingaat en daarom iets is dat een christen niet zou mogen doen, is het de belangrijkste vraag of de overledene bekeerd was tot de Heer Jezus Christus als zijn of haar redder, dus of zo iemand wel was wedergeboren.

De vraag of iemand is begraven of gecremeerd is een beslissing die veeleer de levenden affecteert dan de doden. Begraving getuigt van ons geloof in de lichamelijke opstanding, maar het getuigenis is voor de levenden. Begraving eert het lichaam van de overledene, maar deze eer is andermaal iets dat veeleer relateert met de levenden die getuigen zijn van de begrafenis, omdat de ziel van de overledene reeds vertrokken is.

De ziel van de geredde persoon gaat onmiddellijk bij de dood naar Christus toe (Filippenzen; 2 Korinthiërs 5:8; 2 Timotheüs 4:6; Lukas 23:43). De ziel van de verloren man of vrouw gaat naar de pijnlijke kant van hades (het dodenrijk; zie Lukas 16:22-23) in afwachting van zijn definitieve berechting en toewijzing naar de hel (Openbaring 20:13-15). Dat wat gedaan werd aan het lichaam na de dood affecteert niet de toestand van de ziel noch de toekomstige opstanding.

Dus, als een geliefde werd gecremeerd, dan is dat niet iets om ongerust over te zijn. Dat heeft geen eeuwige consequenties. Als die geliefde gered was door het bloed van Jezus Christus, zal het feit dat hij gecremeerd werd hem niet uit de hemel houden!

Een overeenkomstige situatie is er met die christenen die geliefden hebben die beslist hebben om gecremeerd te worden. Velen in zulke situatie hebben me gevraagd wat zij hieraan zouden doen.

Een voorbeeld: een vrouw wiens ongeredde man wil gecremeerd worden. Een andere voorbeeld: een zoon of dochter wiens ouder wil gecremeerd worden.

Het enige wat gedaan kan worden is trachten uit te leggen wat we hier geleerd hebben in deze studie. We hebben vele christenen gezien die hun mening veranderden over crematie na het lezen van onderhavig boek. Nogmaals, de belangrijkste zaak is of die geliefde wedergeboren is en gereed om God te ontmoeten. Soms kan de bespreking van dit onderwerp ertoe leiden dat we een gelegenheid hebben het Evangelie mee te delen.

Moge de Heer u bemoedigen en wijsheid geven om deze gevoelige maar cruciale onderwerpen mee te delen aan uw geliefden.

Eerder verscheen hierover:

- “Crematie : bijbels verantwoord?” : <http://www.verhoevenmarc.be/PDF/crematie.pdf> door J. Ph. Fijnvandraat (uitgebreid artikel).

verhoevenmarc@skynet.be - www.verhoevenmarc.be - www.verhoevenmarc.be/NieuwsteArtikelen.htm